

Asia: VN/9791/2020

Rikosprosessin tehostaminen

1. Lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttaminen

a) Esitutinnan toimittamista sekä syyteharkintaa ja syytteen nostamista kiireellisesti koskevat ehdotukset sekä pääkäsittelyn pitämistä määräajassa koskeva ehdotus asianomistajan ollessa alle 18-vuotias (ETL 3:11, ROL 1:8a ja ROL 5:13)

Helsingin käräjäoikeus yhtyy kaikilta osin työryhmämietinnön liitteenä olevaan Tuomioistuinviraston lausumaan. Tavoite lapsiystävällisemmästä oikeudenkäytöstä on erittäin tärkeä. Helsingin käräjäoikeus on myös samaa mieltä tuomioistuinviraston kanssa siitä, että rikosprosessin kehittämisen tavoitteeksi tulee asettaa jännevä ja johdonmukaisesti etenevä prosessi esitutinnan aloittamisesta aina lainvoimaiseen ratkaisuun asti. Tämän tavoitteen saavuttaminen ei ole mahdollista kapea-alaisilla toimeksiannoilla tai pistemäisillä parannuksilla.

Kokonaisvaltaisessa tarkastelussa kohteeksi tulisi ottaa rikosprosessin kaikki vaiheet ja eri toimijoiden vastuualueet kokonaisuutena. Jos tällaista läpileikkaavaa tarkastelua ei pidetä mahdollisena, tulisi rikosasian tuomioistuin käsittelyn vireille tulosta lainvoimaiseen tuomioon kuitenkin ottaa perusteelliseen tarkasteluun.

Helsingin käräjäoikeus korostaa erityisesti lisäksi sitä, että prosessilakien monimutkaistuminen on erittäin epätoivottava kehityskulku, johon useat erilliset muutoshankkeet vääjäämättä johtavat. Tällä on vaikutuksia yksilöiden oikeusturvan toteutumiseen, mistä syystä käräjäoikeus toteaa, että myös lainsäädännöllisestä näkökulmasta kokonaisuuden tarkastelua ja mahdollista lainsäädännöllistä kokonaisuudistusta tulisi harkita erillISRatkaisujen sijaan.

Helsingin käräjäoikeus esittää pykäläkohtaisina huomautuksina seuraavaa:

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa:

1 luvun 8 a § sekä 5 luvun 13 §:n 3 momentti: säännös tulisi muotoilla niin, että se koskee yksiselitteisesti vain sitä asianomistajaa, joka on alle 18-vuotias ja johon kyseinen rikos kohdistuu. Muotoilu esimerkiksi: ”Jos asianomistaja on alle 18-vuotias ja epäilty rikos kohdistuu hänen terveyteensä...”.

Lisäksi 5 luvun 13 §:n 4 momentiksi siirrettäväksi ehdotettua (nykyistä 3 momenttia) tulee muuttaa niin, että se koskee myös nyt lisättävää uutta 3 momenttia. Säännöksen mukaan ”jos 7 tai 11 §:ssä tarkoitettu toimenpide, syytteiden käsitteleminen yhdessä tai muu tärkeä syy vaatii, 1 tai 2 momentissa tarkoitettu määräaika voidaan määrätä säädettyä pidemmäksi.” Helsingin käräjäoikeus toteaa, että nyt ehdotettu 30 päivän uusi määräaika alle 18-vuotiaaseen asianomistajaan kohdistuvissa rikoksissa ei voi olla ehdoton, vaan sitä on voitava edellä kuvattujen 4 momentissa mainittujen syiden vuoksi poikkeuksellisesti pidentää.

17 luvun 24 §: Helsingin käräjäoikeus ehdottaa, että muutosten yhteydessä korjattaisiin samalla 17 luvun 24 §:n johdantokappaleesta sanan ”syytetty” sanalla ”vastaaja”.

Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta

6 ja 24 §: kyseisten lainkohtien muotoilut poikkeavat toisistaan, mille ei liene erityistä syytä. Helsingin käräjäoikeus ehdottaa yhtenevän linjan ottamista molemmissa pykälissä, esimerkiksi:

1) asianomistajan henkilöllisyyden rikosasiassa tai rikosasiaan liittyvässä hakemusasiassa, jos rikosasia koskee erityisen arkaluonteista hänen yksityiselämänsä liittyvää seikkaa; taikka

b) Edunvalvojan määräämistä esitutkinnaa koskeva ehdotus (ETL 4:8)

-

2. Erityisosaamisen turvaaminen

a) Esitutinnan johdon keskittämistä alle 18-vuotiaita koskevassa esitutkinnaa koskeva ehdotus (ETL 4:7)

-

b) Esitutkintatoimenpiteiden ja tutkinnan johdon keskittämistä erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevassa esitutkinnaa koskeva ehdotus (ETL 4:7a)

-

3. Tekniikan hyödyntäminen rikosprosessissa

a) Kuulustelutilaisuuden tallentamista ääni- ja kuvatallenteeseen koskeva ehdotus (ETL 9:3)

-
b) Kuulustelutilaisuuden tallentamisesta todisteena käyttämistä varten koskevat ehdotukset (ETL 9:4 ja OK 17:24)

-
4. Esitutkintayhteistyön kehittäminen

a) Tutkintasuunnitelmia koskeva ehdotus (ETL 3:3a)

-
b) Loppulausuntoa koskeva ehdotus (ETL 10:1)

-
c) Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta koskeva ehdotus (ETL 5:3)

-
5. Sovittelumahdollisuudesta ilmoittamista koskevat ehdotukset (ETL 4:16 ja 4:18)

•
-
6. Ns. putkakuolemia ja poliisin voimankäyttötilanteita koskevat ehdotukset (ETL 2:4 ja 5:1)

•
-
7. Tarve ja edellytykset syyttäjän vaitiolo-oikeudesta säätämiseksi (mietinnön liite 2)

•
-
8. Muut mietinnössä käsitellyt asiat

a) Velvollisuus esitutkinnan toimittamiseen ja selvittämisvelvollisuuden laajuus

-
b) Syyteneuvottelun kehittäminen

-
c) Perusteluvelvollisuus syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen sekä tuomioistuimen ratkaisussa

-

d) Rikosasioiden valmistelu käräjäoikeudessa

-

e) Preklusio rikosasioissa

-

f) Adheesioperiaate

-

g) Uhridirektiivin täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksien osalta

-

9. Ehdotusten vaikutukset, mukaan lukien arvio mahdollisesta tuottavuuden lisääntymisestä sekä vaikutukset ICT-järjestelmiin

.

Mietinnön sivulla 99 todetaan, että esityksessä ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla tehostettaisiin rikosprosesseja ja lyhennettäisiin rikosten kokonaiskäsittelyaikoja sekä edistettäisiin viranomaisten resurssien tehokasta kohdentumista. Rikosten käsittelyaikojen lyhentyminen parantaisi myös rikosprosessin osapuolten oikeusturvaa. Helsingin käräjäoikeus toteaa, että käsittelyaikojen lyheneminen sinällään vaikuttaa oikeusturvan toteutumiseen, mutta lähtökohtaisesti vain sen joutuisuuteen. Vaikutuksia voi kuitenkin syntyä oikeusturvan toteutumisen kannalta myös kielteisesti, kun vaadittuihin määräaikoihin pyrkiminen sitoo tuomioistuinten resursseja ja näin ollen vähentää niitä muusta toiminnasta.

Esityksessä todetaan, että taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on huomioitava, että kysymys ei ole rikosasioiden määrän kasvusta edellä mainituilla juttumäärillä, vaan rikosasioiden sisäisen käsittelyjärjestyksen muuttamisesta. Näiltäkin osin Helsingin käräjäoikeus toteaa, että sisäisen käsittelyjärjestyksen muuttaminen vaikuttaa sekä työmäärään että resurssien kohdentamiseen. Muutos edellyttää tuomioistuimilta järjestelyjä, joissa normaalirytmistä poikkeavaa päivystystyyppistä toimintaa joudutaan lisäämään. Tämä sitoo sekä tuomariresursseja että edellyttää erityisjärjestelyjä kyseisten rikosasioiden saapuessa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Esityksen taloudellisissa vaikutuksissa todetaan, että aikaisempaa suurempaan kiireellisiin asioihin varautuminen sitoo jossain määrin tuomioistuinten resursseja. Kokonaisuutena arvioiden ehdotetun muutoksen vaatimat lisäresurssit voidaan arvioida muutamaksi henkilötyövuodeksi. Muut mietinnössä ehdotetut muutokset vaikuttavat tuomioistuihin lähinnä välillisesti. Jos niiden osalta muutostavoitteet saavutetaan suunnitellulla tavalla, voi tällä olla positiivista vaikutusta tuomioistuihin erityisesti asian aikaisempaa paremman jäsenyntyisyyden osalta. Tuomioistuinten näkökulmasta parannukset rikosketjun aiemmassa vaiheessa voivat toteutuessaan kompensoida osittain tai kokonaan edellä arvioidun lisäresurssitarpeen. Helsingin käräjäoikeus toteaa, että esitetyillä esitutkintaan ja syyteharkintaan liittyvillä ehdotuksilla ei ole kuvattua näkyvää tai suoraa vaikutusta tuomioistuinten toimintaan. Tehokkaamman esitutkinnan ja syyteharkinnan vaikutukset eivät näin ollen ole esitetyn mukaisesti lähtökohtaisesti kompensoitavissa

tuomioistuinten toiminnassa. Näiltä osin Helsingin kärjäoikeus toteaa, että tällaisen kompensoinnin esittäminen edellyttää vähintäänkin lisäselvitystä siitä, että esitutkintaan tehdyt muutokset tosiasiallisesti helpottavat, parantavat, nopeuttavat tai tehostavat rikosasioiden käsittelyä kärjäoikeudessa ja tuottavat näin resurssihyötyjä.

10. Muuta

.

Helsingin kärjäoikeus toteaa lopuksi, että esityksen jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että osittaisratkaisuja tehtäessä muutosten taloudelliset vaikutukset arvioidaan usein niin vähäisiksi, että ne päädytään ehdottamaan hoidettaviksi virastojen nykyisten talousarviomäärärahojen puitteissa.

Useat samankaltaiset, vähäisinä näyttäytyvät muutokset vaikuttavat merkittäväällä tavalla tuomioistuinten toimintamahdollisuuksiin. Tämä johtaa vääjäämättä virastojen toiminnassa näkyvään resurssipulaan, joka vaikuttaa tuomioistuinten kohdalla ihmisten oikeusturvan toteutumiseen merkittävästi. Tästä syystä kärjäoikeus edellyttää, että asian jatkovalmistelussa on muutoksen taloudelliset vaikutukset tuomioistuimille arvioidaan tarkemmin ja ne kompensoidaan täysimääräisinä.

Nurmi Tuomas
Helsingin kärjäoikeus

Inkinen Jaana
Helsingin kärjäoikeus